

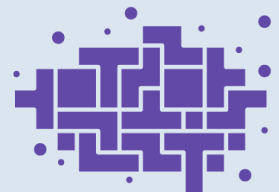
“Vai esmu gana pateicīga?”: Emocijas un komunikācija Latvijas jauno māšu “dziļajā stāstā”

Elza Lāma

23.01.2023.

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU
FAKULTĀTE

FLPP

FUNDAMENTĀLIE UN
LIETIŠĶIE PĒTĪJUMU
PROJEKTI

Problēma

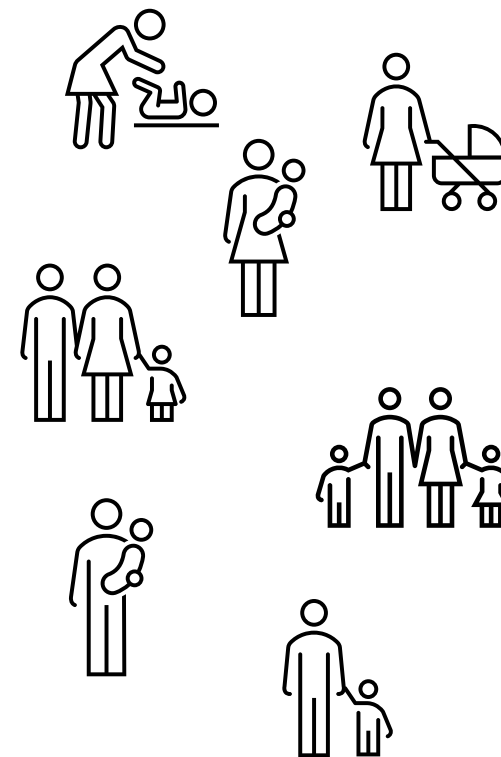
Latvijas sabiedrībā, kā citās Eiropas valstīs, valda “**intensīvās mātišķības**” diskurss (Hays, 1996), kas paredz sievietes “nesavtīgu sava laika, naudas un mīlestības ziedošanu bērnam”, vienlaikus sūtot skaidrus signālus par nepieciešamību ievērot “racionalizētas tirgus sabiedrības” normas. Sievietes misija un galvenā loma ir radīt bērnus, kā arī gādāt par viņu pašu veiksmīgāko attīstību.

Vēsturiski “intensīvās mātišķības” diskurss balstīts “baltas ādas krāsas, vidusšķiras” ģimeņu vērtībās neoliberālā sabiedrībā, tomēr tā ietekme jūtama arī citās grupās, globalizācijas dēļ šķērsojot valstu un pat kultūru robežas.

«Intensīvā mātišķība» uztur tradicionālās dzimtes lomas, pat tās idealizējot (Schoppe-Sullivan, Yavorsky, Bartholomew et al., 2017),

Svarīgi saglabāt labās mātes tēlu («a good mother face») (Cronin-Fisher & Sahlstein Parcel, 2019)

Tas paredz lielu spiedienu **investēt ievērojamus, pat pārcilvēcīgus fiziskos un emocionālos resursus bērna labklājībā**, savas vecāka, īpaši mātes, intereses atstājot novārtā vai uzņemoties lielus riskus.

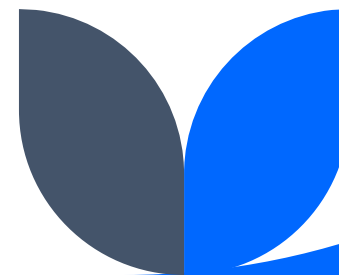
Problēma

Dominējošais diskurss uzbur ainu **par ideālo ģimeni, kurā sieviete investē visus savus resursus bērna labklājībā un attīstībā, publiski pieņemot savu privileģēto un laimīgo stāvokli, kamēr vīrs ir atbildīgs par iztikas nodrošināšanu** un neapgrūtina sevi ar nogurdinošiem mājas darbiem, tai skaitā bērnu audzināšanu, tomēr reālā ģimenes aina gan Latvijā, gan citās Eiropas valstīs ir atšķirīga (Bronwen et. al, 2017)

Lai gan Latvijā kopumā notiek virzība uz līdztiesību dzimumu lomu izpratnē, **mazu bērnu aprūpe** ir vienīgā joma, kuru gan sievietes pašas, gan vīrieši vēl aizvien uzskata galvenokārt par “**sieviešu teritoriju**”; arī mājas darbu veikšanā pastāv izteikta nevienlīdzība (Trapeznikova et. al, 2019).

Vidēji Eiropas Savienībā sievietes, kuras strādā pilnu slodzi, mājās strādā papildus 19 stundas nedēļā, rūpējoties par kopīgo mājaisaimniecību un bērniem, kamēr vīrieši tam atvelta apmēram 10 stundas, līdz ar to “otrā slodze” un sievietes-mātes izdegšana ir nopietna problēma arī mūsdienās (van Belle, 2016; Hochschild & Machung, 1989).

Dzimstības samazinājums

Teorētiskais ietvars

Emociju socioloģija

Ā. Hohšildas (Hochschild, 1983) emociju un emociju darba pieeja, caur kuru tiek aplūkotas jauno māšu izjūtas un to komunicēšana līdzcilvēkiem – vīram, tuvākajiem ģimenes locekļiem, radiem, draugiem un plašākai sabiedrībai.

«Intensīvā mātišķība»

Š. Heisa (Hays, 1996)

Rietumu sabiedrībā dominējošais “intensīvās mātišķības” diskurss (intensive mothering), ne tikai uzstāj, ka mātei jānodrošina labākā iespējamā vide sava bērna attīstībai, jāizpilda viņa vajadzības, tās apmierinot pirms savējām, bet arī jāuzskata bērna audzināšana par “nerimstoši apmierinošu un atalgojošu pieredzi”. Līdz ar to – gan privāti, gan publiski – jaunajā māte izjūt spiedienu nepārtraukti tiekties uz “perfektās mātes” lomu, sekojot sabiedrības un savām gaidām, nemitīgi apliecinot sevi kā visvarošu, laipnu, pacietīgu un laimīgu sievieti mātes lomā, nereti uzņemoties lielus riskus (Das, 2019, Steiner, Bronstein, 2017)

«Dziļais stāsts»

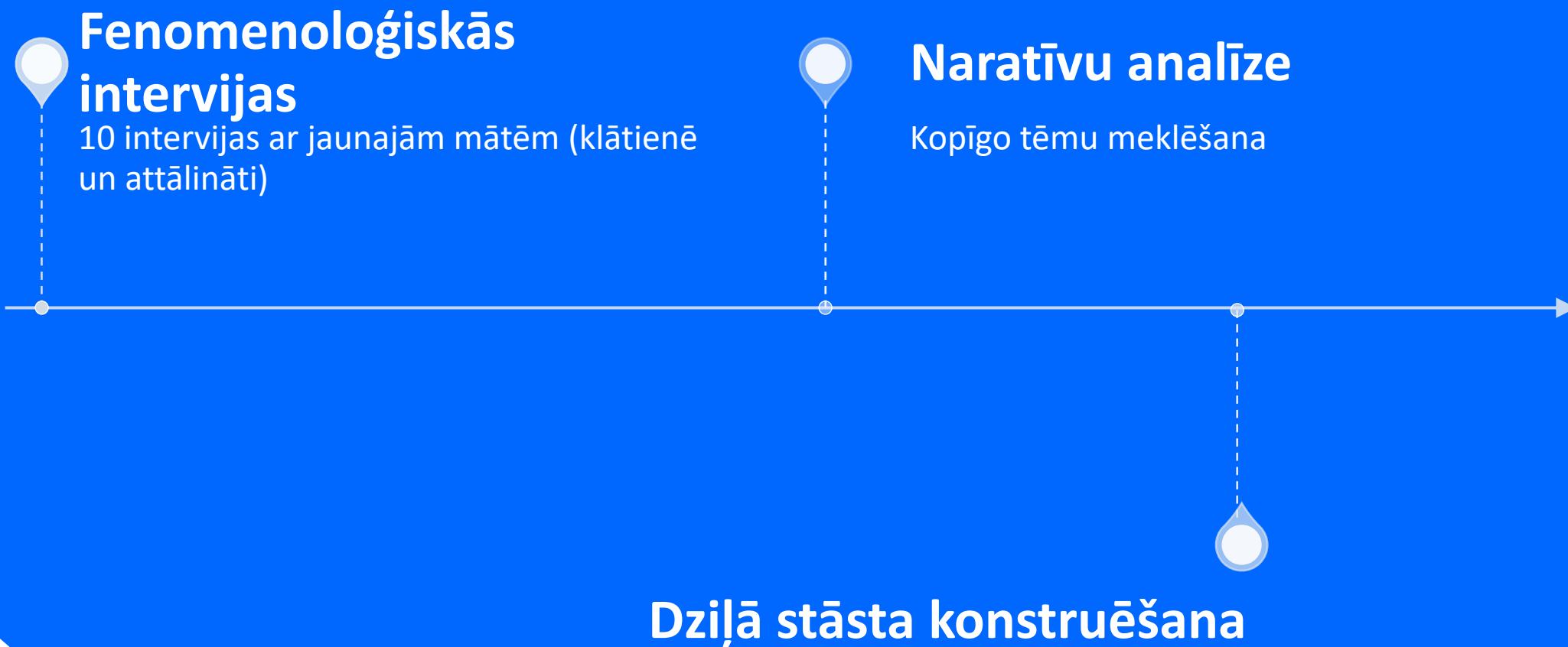
Visaptverošs, emocijās balstīts naratīvs, kas atspoguļo konkrētas sabiedrības grupas uzskatus, izjūtas, sapņus, netaisnības un konfliktus (Hochschild, 2016).

Pētījuma jautājumi

- 1) Vai jauno māšu naratīvos ir emociju medžementa un «jūtu likumu» klātbūtne?
- 2) Kādas ir jauno māšu «dziļā stāsta» galvenās tēmas?

Pētījuma ietvaros par **jauno māti** tiek uzskatīta sieviete, kurai ir bērns, kas ir jaunāks par divu gadu vecumu (sieviete var būt arī citi, vecāki bērni), izejot no valstī noteiktā bērna kopšanas pabalstu ilguma un ņemot vērā arī psihologu atzinumus, piemēram, klasiķi Žanu Piažē (Jean Piaget, 1896-1980), kas bērna pirmo attīstības posmu atzīmē no dzimšanas līdz 2 gadu vecumam, kura laikā norisinās “sensomotorā intelekta attīstība”, kuras veicināšanā ir izšķirīga sadarbība.

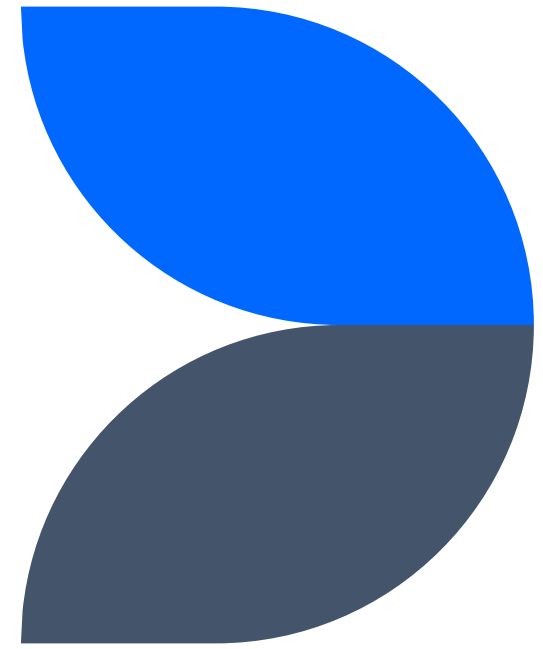
Metodoloģija

Mātes

No	Pseidonīms	Vecums	Izglītība	Nacionalitāte	Dzīvesvieta	Bērnu skaits (vecums)
1.	Inga	30	Augstākā	Latviete	Rīga	1 (5 m.)
2.	Kate	31	Augstākā	Latviete	Rīga	1 (1 g. 3 m.)
3.	Līna	31	Augstākā	Latviete	Rīga	1 (1 g. 3 m.)
4.	Elīna	38	Augstākā	Latviete	Ķekava	2 (1 g. 9 m., 4 m.)
5.	Linda	32	Augstākā	Latviete	Rīga	2 (3 g., 1 g.)
6.	Elza	32	Augstākā	Latviete	Rīga	1 (1 g. 6 m.)
7.	Magda	37	Augstākā	Latviete	Rīga	2 (2 g. 8 m., 1 g.)
8.	Rita	34	Augstākā	Latviete	Rīga	1 (1 g. 6 m.)
9.	Anete	27	Augstākā	Latviete	Rīga	1 (1 g. 6 m.); gaida otro bērnu
10.	Lita	33	Augstākā	Latviete	Rīga	2 (8 g., 8 m.)

Rezultāti

Naratīvu tēmas

Jauno māmiņu naratīvus caurvij līdzīgas tēmas, kas atkārtojas gandrīz ikkatrā individuālā stāstā: atšķirības ir tikai intensitātē, taču aplūkotās problēmas ir līdzīgas.

Raksturīgākās un biežāk sastopamās tēmas, ko mātes izceļ savos stāstos ir:

- Pašizolācija un “piespiedu” **izolācija** no sabiedrības jeb “mātišķības trimda”
- Nogurums, emocionāls izsīkums un vienmuļība, no kuras nav atpūtas.

Naratīvu tēmas

Raksturīgākās un biežāk sastopamās tēmas, ko māmiņas izceļ savos stāstos ir:

- Mātes “otrā plāna” loma jeb bērna vajadzību izvirzīšana priekšplānā, savas vajadzības tām pakārtojot un tiecoties pēc **“intensīvās mātišķības”** ideāliem
- **“Tabu” tēmas**, par kurām nav pieņemts runāt, jeb **negatīvā** pieredze, izaicinājumi, šaubas, kļūdas un bailes
- Kopīgais un atšķirīgais ar iepriekšējo paaudzi jeb atšķirības audzināšanas metodēs, **konflikti un to slēpšana, lai saudzētu vecākās paaudzes jūtas**

Naratīvu tēmas

Raksturīgākās un biežāk sastopamās tēmas, ko māmiņas izceļ savos stāstos ir:

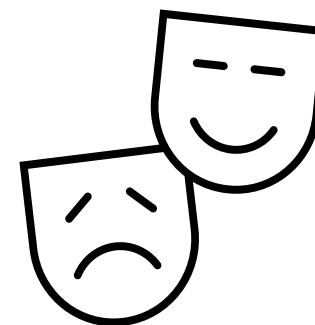
- Informācijas nozīme un vērtība jeb pūles rast **balansu** starp “**dominējošo autoritatīvo zināšanu**” radītajām normām un **savu pieeju un sajūtām**, nemitīgi realizējot “riska-novēršanas” uzvedību
- **Sabiedrības spiediens** jeb manāmās un nemanāmās “acis”, kas var nosodīt vai izteikt pārmetumus par jaunās mātes izvēlēm un to realizāciju praksē

Naratīvu tēmas

Jaunās mātes runā par **prieku**, kas saistās ar jaunām pieredzēm, piemēram, bērna pirmajiem solīšiem, taču **negatīvās emocijas**, kā, piemēram, dusmas, bailes, skumjas, vainas izjūta, arī ir klātesošas.

Tā kā par **negatīvo**, pēc jauno māšu domām, nav iespējams runāt atklāti, ar šīm emocijām tiek realizēts “**emociju darbs**” gan iekšēji, gan komunikācijā ar citiem.

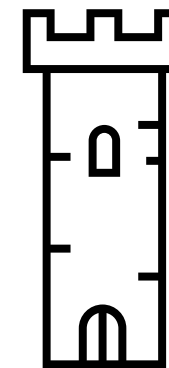

Uzticības personas

Lai gūtu apstiprinājumu, ka iekšējās sajūtas un pieredze atbilst “normai”, kā arī “izrunātos”, sakārtotu domas un saņemtu atbalstu, par saviem izaicinājumiem un emocijām jaunās mātes komunicē ar noteiktām **“uzticības personām”**, piemēram, vīru, tuvu ģimenes locekli, draudzeni/-ēm vai profesionāli, piemēram, psihologu, terapeitu, dūlu u.c.

Par savām personīgajām sajūtām un bailēm plašākai sabiedrībai, piemēram, sociālajos tīklos, jaunās mātes bieži vien izvēlas nestāstīt, baidoties saskarties ar neizpratni, nevēlamiem un neiejūtīgiem komentāriem vai nosodījumu.

Ja persona, kam uzticēta sensitīva “atzīšanās” kādā kļūdā, izrāda neizpratni, jaunā māmiņa pārsvarā pieņem lēmumu vairs neko tamlīdzīgu viņai/viņam neuzticēt.

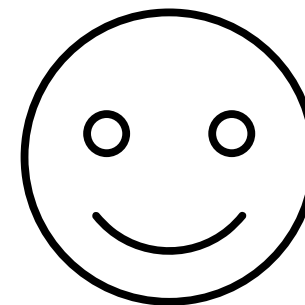

Emociju darbs

Visas jaunās māmiņas savos naratīvos piemin lielāku vai mazāku **“emociju darbu”** – “virsmas” vai “dziļo tēlošanu”, “paklanīšanos” ar emociju jeb “dāvanas pieņemšanu”.

Izplatītākais “sajūtu likums” diktē, ka jaunajām mātēm vajadzētu justies **priecīgām, apmierinātām un pateicīgām.**

Ja šīs sajūtas nav, tad tā tiek radīta gan mākslīgi – pielietojot “virsmas” tēlošanu, gan manipulējot emociju un pielietojot “dziļo” tēlošanu, lai “sajustos” atbilstoši.

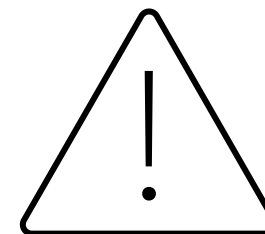
Emociju darbs

Komunikācijā ar, piemēram, padomu devēju bieži vien tiek lietota “virsmas” tēlošana, izrādot “pateicību” par gūtu informāciju, kas nav bijusi vajadzīga.

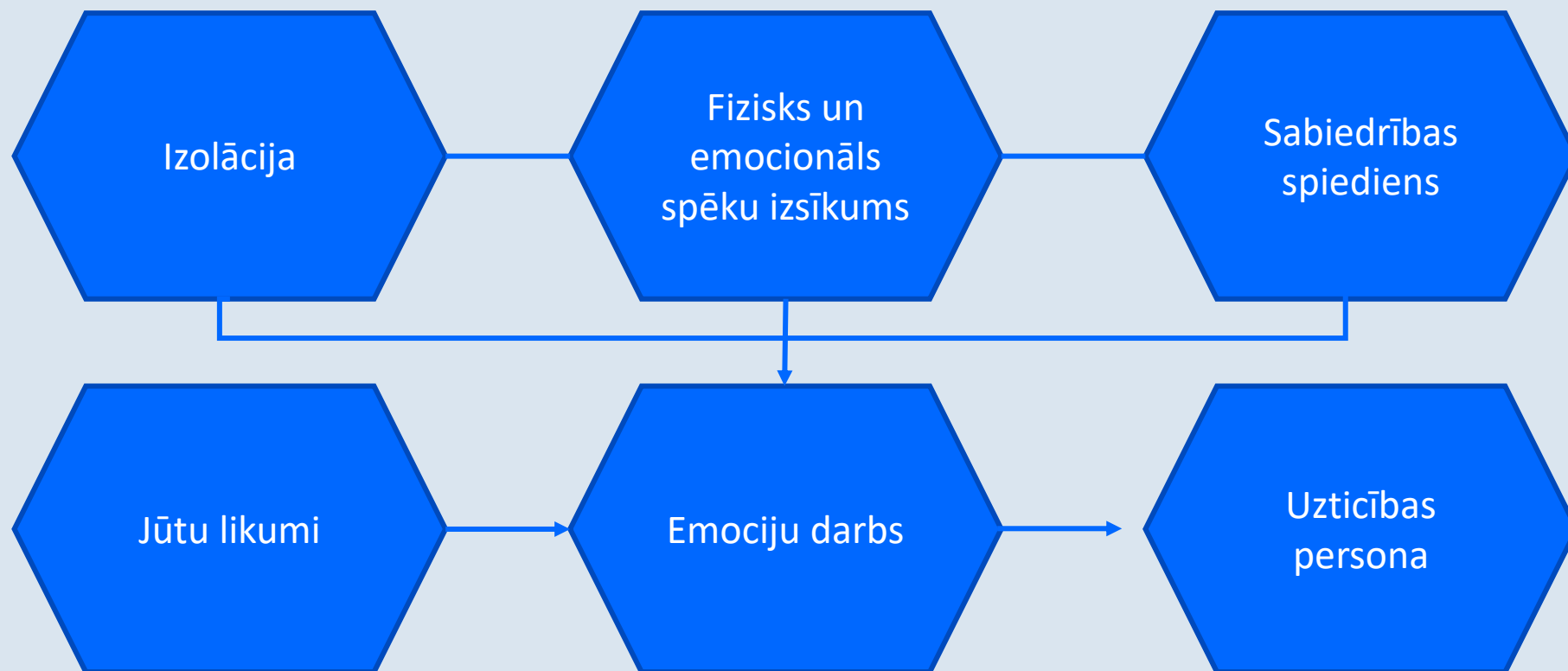
“Virsmas” un “dziļā” tēlošana tiek izmantota, arī lai apvaldītu dusmas par, piemēram, bērna nepaklausību – jaunās māmiņas cenšas izlikties mierīgas, skaitīt līdz 10, dziļi elpot, pamest istabu, lai tikai “neuzsprāgtu” bērna priekšā.

Skumjas savukārt no bērna slēpt mātes necenšas.

Izplatīts “izjūtu likumu atgādinātājs” ir **vainas sajūta**, kas izpaužas sevis šausīšanās par to, ka nav, pēc jaunās mātes domām, izdarīts maksimāli iespējamais.

Naratīvu galvenās tēmas

Dziļais stāsts

Latvijas jauno māšu “dziļais stāsts” – emocionāls naratīvs, kas vieno katru individuālo jaunās mātes stāstu vienā veselumā, atspoguļojot patiesās sajūtas un domas:

stāsts par **nemitīgu konfliktu ar sabiedrības “normām” un savām iekšējām izjūtām**, dzīšanos pēc **maksimālas sevis ziedošanas** bērnam, sniedzot pašu labāko, pārbaudot speciālistu dotos padomus, meklējot svaigāko, uzticamo informāciju un baidoties, ka par pieļautām kļūdām tiks nosodīta vai radīs neatgriezenisku bērnības traumu.

Tas ir stāsts par **mīlestības darbu praktiski bez atpūtas**, bieži vien ilgstoši aizmirstot par savām vajadzībām un savu “es”.

Noslēgums

- Mātišķības subjektivitāte – burbuļa atspoguļojums;
- Striktie «jūtu likumi» un vainas izjūta;
- Dezinformācija – «intensīvās mātišķības» destruktīvais spēks; atšķirības «patiesajā» mātišķības pieredzē un dominējošajā diskursā
- Potenciāls longitudinālam pētījumam; izlases paplašinājums

Paldies!

Izmantotā literatūra

- Archer, C., & Kao, K.-T. (2018). Mother, baby and Facebook makes three: does social media provide social support for new mothers? *Media International Australia*, 168(1), 122–139. doi.org/10.1177/1329878X18783016
- Babakr, Zana H., Mohamedamin, Pakistan, and Kakamad, Karwan. (2019). Piaget's cognitive developmental theory: Critical review. *Education Quarterly Reviews*, 2(3), 517-524. doi.org/10.31014/aior.1993.02.03.84
- Barbalet, J. (2006). Emotion. *Contexts*, 5(2), 51-53. doi.org/10.1525/ctx.2006.5.2.51
- Bauman, Z. (2000). *Liquid modernity*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Champlin, B. E. (2020). The informal caregiver's lived experience of being present with a patient who receives a diagnosis of dementia: A phenomenological inquiry. *Dementia*, 375-396. doi.org/10.1177/1471301218776780
- Chodorow, N. (1978). *The reproduction of mothering: Psychoanalysis and the sociology of gender*. Berkeley: University of California Press.
- Cope, J. (2005). Researching entrepreneurship through phenomenological inquiry: Philosophical and methodological issues. *International Small Business Journal*, 23(2), 163–189. doi.org/10.1177/0266242605050511
- CSB. (2020). Demography 2020. Riga: Central Statistics Bureau of Latvia. Retrieved from <https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/statistikas-temas/iedzivotaji/iedzivotaju-skaits/meklet-tema/417-demografija-2020>
- Curran, N., & McCoyd, J. L. (2019). They say, “If you don’t relax... you’re going to make something bad happen”: Women’s emotion management during medically high-risk pregnancy. *Psychology of Women Quarterly*, 44(1), 117-129. doi:10.1177/0361684319883199
- Dennis, C.-L. F. (2007). Traditional postpartum practices and rituals: a qualitative systematic review. *Woman's Health* 3(4), 487-502. doi.org/10.2217/17455057.3.4.487
- Dubus, N. (2014). Permission to be authentic: an intervention for postpartum women. *Affilia*, 29(1), 43-55. doi.org/10.1177/0886109913509539
- Erikson, E. H. (1950). *Childhood and society*. New York: Norton.
- Feasey, R. (2017). Good, bad or just good enough: Representations of motherhood and the maternal role on the small screen. *Studies in the Maternal*, 9(1), 1-31. doi:10.16995/sim.234
- Forbes, L. K., Donovan, C., & Lamar, M. R. (2020). Differences in intensive parenting attitudes and gender norms among U.S. mothers. *The Family Journal*, 28(1), 63-71. doi:10.1177/1066480719893964
- Friedan, B. (1963). *The feminine mystique*. New York: W.W. Norton & Company.
- Goffman, E. (1956). *The presentation of self in every-day life*. Edinburgh: University of Edinburgh.

Izmantotā literatūra

- Hallstein, D. L. (2006). Conceiving intensive mothering. *Journal of the Motherhood Initiative for Research and Community Involvement*, 8(1, 2), 96-108. <https://jarm.journals.yorku.ca/index.php/jarm/article/view/5016>
- Haslam, D. M., Tee, A., & Baker, S. (2017). The use of social media as a mechanism of social support in parents. *Journal of Child and Family Studies*, 26(7), 2026-2037. doi:10.1007/s10826-017-0716-6
- Hays, S. (1996). *The cultural contradictions of motherhood*. New Haven: Yale University Press.
- Hochschild, A. R. (1983). *The managed heart: Commercialization of human feeling*. Berkeley: University of California Press.
- Hochschild, A. R. (2016). *Strangers in their own land: anger and mourning on the American Right*. New York: The New Press.
- Hochschild, A. R., & Machung, A. (1989). *The second-shift: Working parents and the revolution at home*. New York, N. Y.: Viking.
- Jurciņa, A. (1975). *Sieviete - personība*. [Woman – Personality] Rīga: Liesma.
- Kantola, A. (2020). Gloomy at the top: How the wealthiest 0,1% feel about the rest. *Sociology*, 54(5), 904-919. doi:10.1177/0038038520910344
- Kerrick, M. R., & Henry, R. L. (2017). Totally in love: evidence of a master narrative for how new mothers should feel about their babies. *Sex Roles*, 76, 1-16. doi.org/10.1007/s11199-016-0666-2
- Kim, J. (2016). Narrative data analysis and interpretation. In J. Kim, *Understanding narrative inquiry* (pp. 184-225). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications Inc.
- Kukaine, J. (2016). *Daiļās mātes*. [Beautiful Mothers] Rīga: Neputns.
- Lee, K., Vasileiou, K., & Barnett, J. (2019). 'Lonely within the mother': an exploratory study of first-time mothers' experiences of loneliness. *Journal of Health and Psychology*, 24(10), 1334-1344. doi.org/10.1177/1359105317723451
- Lehto, M. (2020). Bad is the new good: Negotiating bad motherhood in Finnish mommy blogs. *Feminist Media Studies*, 20(5), 657-671. doi:10.1080/14680777.2019.1642224
- Miller, T. (2005). *Making sense of motherhood: a narrative approach*. New York: Cambridge University Press.
- Moore, J., & Abetz, J. S. (2019). What do parents regret about having children? Communicating regrets online. *Journal of Family Issues*, 40(3), 390-412. doi.org/10.1177/0192513X18811388
- Murray, L., & Finn, M. (2012). Good mothers, bad thoughts: New mothers' thoughts of intentionally harming their newborns. *Feminism & Psychology*, 22(1), 41-59. doi:10.1177/0959353511414015

Izmantotā literatūra

- Palmer, R. A. (2019). A 'deep story' about American journalism. *Journalism Studies*, 20(3), 327-344. doi:10.1080/1461670X.2017.1375390
- Piaget, J. (1952). *The origins of intelligence in children*. New York: International Universities Press, Inc.
- Prihidko, A., & Swank, J. M. (2018). Motherhood experiences and expectations: a qualitative exploration of mothers of toddlers. *The Family Journal*, 26(3), 278-284. doi.org/10.1177/1066480718795116
- Robertson, L. G., Anderson, T. L., Hall, M. E., & Kim, C. L. (2019). Mothers and mental labor: a phenomenological focus group study of family-related thinking work. *Psychology of Women Quarterly*, 43(2), 184-200. doi:10.1177/0361684319825581
- Rode, J. L. (2016). The role of emotional intelligence in predicting postpartum depression. *Western Journal of Nursing Research*, 38(4), 427-440. doi.org/10.1177/0193945915590690
- Sacco, R. G. (2013). Re-Envisaging the Eight Developmental Stages of Erik Erikson: The Fibonacci Life-Chart Method (FLCM). *Journal of Educational and Developmental Psychology*, 3(1). doi:10.5539/jedp.v3n1p140
- Schoppe-Sullivan, S.J., Yavorsky, J.E., Bartholomew, M.K. et al. (2017). Doing gender online: New mothers' psychological characteristics, Facebook use, and depressive symptoms. *Sex Roles*, 76, 276–289. doi.org/10.1007/s11199-016-0640-z
- Schrodt, P. (2019). Emotion labor with parents as a mediator of family communication patterns and young adult children's mental well-being. *Journal of Family Communication*, 1(16), 66-81. doi:10.1080/15267431.2019.1661250
- Snapshots. (2020). Tēva loma ģimenē. [Father's role in family] Rīga: Snapshots. Retrieved 11.02.2020, from https://www.lm.gov.lv/teva-loma?fbclid=IwAR1ci_cenp3NtqAC2lgeyV7oYwxNm2TW5FP659KQ3xoqpzex2W7SQAiG7NM
- Trapeznikova, I., Goldmanis, M., Koroļeva, I., Aleksandrovs, A. (2019). *Latvijas ģimenes paaudzēs, 2018* (Version 1.0.0) [Latvia's families through generations]. Riga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts. doi.org/10.5281/zenodo.2587219
- VSAA. (2020). Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra. Retrieved from <https://www.vsaa.gov.lv/pakalpojumi/vecakiem/berna-kopsanas-pabalsts/>
- Wang, Y. (2020). Parent-child role reversal in ICT domestication: Media brokering activities and emotional labours of Chinese 'study mothers' in Singapore. *Journal of Children and Media*. doi:10.1080/17482798.2020.1725900
- Watt, L. (2017). 'Her life rests on your shoulders': Doing worry as emotion work in the care of children with diabetes. *Global Qualitative Nursing Research*, 4. doi:10.1177/2333393617743638